

Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2008

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 2 april 2009 att bereda finansutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens skrivelse 2008/09:85 Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2008.

Med anledning av skrivelsen har motion 2008/09:U14 av Urban Ahlin m.fl. (s) väckts. Två yrkanden om bankgarantiprogrammet rör finansutskottet.

Finansutskottet har yttrat sig till utrikesutskottet över kommissionens årliga politiska strategi för 2010 i yttrande 2008/09:FiU7y. I det yttrandet tog utskottet upp frågor om stabilitets- och tillväxtpakten, ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken, finansiell reglering i EU – de Larosièrerapporten, översyn av EU:s budget samt budgeten för 2010.

I yttrandet finns avvikande meningar av (s) och (v).

Utskottets övervägande

Skrivelsen

Enligt riksdagsordningen ska regeringen varje år lämna en skrivelse till riksdagen om verksamheten i Europeiska unionen. Skrivelsen behandlar viktiga händelser och beslut i EU under 2008 och är uppdelad utifrån arbetet i ministerrådets olika sammansättningar. Finansutskottets beredningsområde berörs främst av följande avsnitt i skrivelsen:

5 Översynen av EU:s budget (s. 25–27)

6 Lissabonstrategin (i fråga om kommissionens åtgärdsplan för den ekonomiska krisen november 2008) (s. 29–30)

12 Ekonomiska och monetära unionen (s. 74–76)

14 EU:s budget (s. 82–84)

15 Skydd av EU:s finansiella intressen (s. 84–85)

16 Statistik (s. 86–87)

28.8 Offentlig upphandling (s. 148–149)

29.2 Fri rörlighet för finansiella tjänster (s. 151–155)

47.5 Europeiska revisionsrätten (s. 253)

47.6.2 Europeiska investeringsbanken (s. 254)

47.6.3 Europeiska investeringsfonden (s. 254–255)

I det följande behandlar finansutskottet frågor med anledning av följdmotionen.

Hanteringen av den finansiella turbulensen

Motionen

I följdmotion 2008/09:U14 av Urban Ahlin m.fl. (s) konstateras att som en konsekvens av situationen på den internationella finansmarknaden tog EU:s finansministrar under hösten 2008 ett initiativ för att gemensamt stärka Europas finansiella system. Ett resultat av detta initiativ blev den bankgaranti som under hösten infördes även i Sverige. Fortfarande har dock ytterst få av de svenska bankerna gått med i garantiprogrammet. I årsboken nämns bankgarantin över huvud taget inte alls. Detta ser motionärerna som mycket anmärkningsvärt. En sådan redovisning borde självklart ha funnits med i skrivelsen. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att under innevarande riksmöte återkomma till riksdagen med en redovisning av denna verksamhet inom EU och av hur regeringen har agerat (yrkande 3).

Motionärerna anser vidare att regeringen bör agera mer aktivt inom EU för att få ett fungerande bankgarantiprogram. Regeringen bör således verka inom EU för sänkta garantiavgifter (yrkande 2).

Uppgifter i skrivelsen om hanteringen av den finansiella turbulensen

I skrivelsen anförs att under hösten 2008 blev det uppenbart att den finansiella turbulensens effekter skulle komma att påverka EU-ländernas ekonomier markant. I ljuset av detta har arbetet i Ekofinrådet och Europeiska rådet till övervägande del präglats av att återskapa förtroende för det finansiella systemet samt att bemöta det allt sämre allmänna ekonomiska läget.

Bland de frågor som har aktualiserats i diskussionerna har varit färdplaner för att återställa stabiliteten inom den finansiella sektorn. Några av de områden som fokuserats på är förbättrad transparens, förbättrade värderingsstandarder, förbättring av regelverk och den finansiella sektorns riskhantering samt förbättring av marknadens funktionssätt.

Bland det som Sverige drivit återfinns att

- vidtagna åtgärder i minsta möjligaste mån inte ska belasta skattebetalarna, utan den finansiella sektorn ska stå för kostnaderna
- vidtagna åtgärder ska säkerställa att hushåll och företag har tillgång till goda kreditmöjligheter
- arkitekturen för att hantera den finansiella oron måste göras upp gemensamt och att ett lands åtgärder inte ska ge negativa effekter i en annan medlemsstat.

Europeiska rådets möte den 15–16 oktober 2008 präglades av den nyuppkomna finansiella krisen. Europeiska rådet bekräftade sin avsikt att verka för ett väl fungerande finansiellt system. Man enades om att vidta åtgärder för att stödja större finansinstitut, undvika konkurser och skydda spararnas insatta medel. Europeiska rådet framhöll vikten av att stärka tillsynen av finanssektorn, särskilt för gränsöverskridande finansiella företag. Alla aktörer uppmanades att ta sitt ansvar genom att exempelvis relatera företagsledares löner och avgångsvederlag till faktiska prestationer och förmåner och genom att ersättningssystem inte skulle premiera överdrivet risktagande. Europeiska rådet beslutade även att upprätta en krishanteringsmekanism för finansiella kriser för att underlätta snabba och effektiva åtgärder genom tidig varning, informationsutbyte och utvärdering. Vikten av att samarbeta med internationella partner betonades särskilt med målsättningen att snabbt fatta beslut om bl.a. insyn, internationella regleringsstandarder, gränsöverskridande tillsyn samt krishantering och inrättandet av ett system för tidig varning.

Vissa kompletterande uppgifter

Sverige var ett av de allra första länderna att ha ett garantisystem på plats. Detta skedde genom riksdagens beslut (prop. 2008/09:61, bet. 2008/09:FiU16) och förordningen (2008:819) om statliga garantier till banker m.fl. som trädde i kraft den 30 oktober 2008.

Från Finansdepartementet har vidare följande inhämtats. Åtgärderna inom EU har inneburit att det finansiella systemet undvek en kollaps och har i viss utsträckning förbättrat marknadens funktionssätt. Det finansiella systemet är dock fortfarande inte återställt och framför allt finns det stora risker för en kreditåtstramning som inverkar negativt på realekonomin. Regeringen har därför kontinuerligt sett över vidtagna åtgärder och efter förhandlingar med kommissionen redan vid två tillfällen förbättrat villkoren för garantiprogrammet.

Genom ändringar som trädde i kraft den 11 februari 2009 ändrades definitionen av institut för att få med alla bolåneinstitut, en möjlighet infördes att beräkna ramen för garantier gemensamt för två institut inom samma koncern, och det villkor som begränsade bankernas möjlighet till expansion av verksamheten togs bort.

Genom ändringar som kommer att träda i kraft den 1 maj 2009 förlängs programmet i ytterligare sex månader, ramen för garantier utvidgas, kapitalkraven justeras och möjlighet ges att garantera skuldförbindelser med längre löptider (upp till fem år).

Från svensk sida har det också varit en prioritet att få till stånd en översyn på europeisk nivå av de åtgärder som sjuöatts. Finansministern har vid flera tillfällen tagit upp denna fråga, och Sverige har med tiden fått allt starkare gehör för denna ståndpunkt. På svenskt initiativ har Ekofinrådet vid två tillfällen (den 2 december 2008 och den 20 januari 2009) gett EU-kommissionen i uppdrag att göra en skyndsam översyn av åtgärderna och komma med rekommendationer om hur effektiviteten i åtgärderna kan stärkas. Detta gjordes dock inte, och efter förslag från Sverige beslutade därför Ekofinrådet vid sitt möte den 10 februari 2009 att tillsätta en arbetsgrupp under Ekonomiska och finansiella kommittén (EFK). Syftet med arbetsgruppen är att göra en översyn av effektiviteten i de åtgärder för att stabilisera banksektorn som man kom överens om i oktober 2008. Arbetsgruppen ska också lämna rekommendationer till hur effektiviteten i åtgärderna kan förbättras. Arbetsgruppen består av representanter från nio medlemsstater (inklusive Sverige), EU-kommissionen, ECB samt CEBS (EU:s kommitté för banktillsyn). Sverige driver i denna arbetsgrupp framför allt frågan om behovet av en översyn av de riktlinjer för prissättning av statliga garantier som tagits fram av ECB. Arbetsgruppen har presenterat en analys av hur åtgärderna fungerar och de hinder som har identifierats för att åtgärderna ska kunna fungera effektivt, framför allt vad avser prissättningen av garantier. Sverige har goda förhoppningar om att en sådan översyn kan komma att presenteras under våren.

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen i skrivelsen redovisar arbetet inom EU med anledning av den finansiella turbulensen. Som framgår av de kompletterande uppgifter som utskottet redovisat ovan har regeringen varit aktiv inom EU i syfte att det ska ske en översyn på europeisk nivå av de åtgärder som vidtagits.

När det gäller garantiprogrammet vill utskottet erinra om att EU:s regelverk styr nivån på avgifterna. Den nivå som Riksgälden har satt på avgifterna är således anpassad till EU:s regler, och bestämmelserna tillåter inte lägre avgifter. Som framgått ovan driver regeringen inom EU frågan om behovet av en översyn av de riktlinjer för prissättning av statliga garantier som tagits fram av ECB. Samtidigt som flera banker mot bakgrund av nivån på avgifterna har bedömt att de inte ska vara med i garantiprogrammet kan utskottet konstatera att de statliga stabilitetsåtgärderna har varit viktiga både för finanssektorn och för allmänheten. Finansinspektionen har i sin rapport om effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna (daterad den 30 mars 2009) dragit slutsatsen att bankernas upplåningskostnader har sjunkit. Därmed har utlåningsräntorna till både hushåll och företag kunnat sänkas mer än vad som annars hade varit fallet.

Som framgår av Finansinspektionens rapport kan bankerna utanför garantiprogrammet i allt större utsträckning undvika den ökade kostnaden för likviditet som uppstått genom att förkorta löptiden på sin finansiering. Enligt Finansinspektionens bedömning skapas detta utrymme delvis genom bankernas möjlighet att utnyttja garantiprogrammet om de skulle behöva. Därmed har bankerna utanför garantiprogrammet indirekt dragit nytta av programmets fördelar utan att betala för dem.

Regeringen har aviserat att den kommer att presentera en proposition med förslaget att den obligatoriska stabilitetsavgift som aviserades under hösten ska införas, i syfte att förstärka stabilitetsfonden och värna skattebetalarnas intresse. Enligt förslaget betalas halv avgift för 2009 och 2010. Regeringen avser att under 2011 återkomma med ett förslag på hur avgiftssystemet kan slås ihop med insättningsgarantisystemet och en enda och riskdifferentierad avgift tas ut. De institut som deltar i det statliga garantiprogrammet för medelfristig upplåning kommer att mot stabilitetsavgiften få avräkna hälften av vad de under året har betalat i garantiavgift. Det kommer således bli mer attraktivt att delta i garantiprogrammet.

Utskottet vill vidare erinra om behandlingen av regeringens proposition om stabilitetsstärkande åtgärder för det svenska finansiella systemet (prop. 2008/09:61, bet. 2008/09:FiU16). Av propositionen framgick att åtgärderna bl.a. skulle ses mot bakgrund av de gemensamma och koordinerade insatser som följde i spåren av Europeiska rådets slutsatser från oktober 2008. Riksdagen gav i samband med behandlingen av propositionen som sin mening regeringen till känna vad utskottet anförde om information till riksdagen. Utskottet ansåg att det var av stor vikt att finansutskottet och riksdagen skulle få fortlöpande och utförlig information om de åtgärder

som vidtas med stöd i den lagstiftning som riksdagen beslutade om. Med anledning av detta tillkännagivande kommer regeringen att informera riksdagen i propositionen om stabilitetsavgift för banker m.m. Propositionen är aviserad till maj 2009.

Utskottet finner mot bakgrund av det anförda inte skäl till att riksdagen ska vidta någon åtgärd med anledning av motionen. Motionen bör således avstyrkas.

Stockholm den 16 april 2009

På finansutskottets vägnar

Stefan Attefall

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Stefan Attefall (kd), Thomas Östros (s), Bertil Kjellberg (m), Sonia Karlsson (s), Lars Elinderson (m), Carl B Hamilton (fp), Hans Hoff (s), Peder Wachtmeister (m), Agneta Gille (s), Göran Pettersson (m), Ulla Andersson (v), Tommy Ternemar (s), Emma Henriksson (kd), Mikaela Valtersson (mp), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (m), Jörgen Hellman (s) och Per Åsling (c).

Avvikande meningar

1. Hanteringen av den finansiella turbulensen (s)

Thomas Östros (s), Sonia Karlsson (s), Hans Hoff (s), Agneta Gille (s), Tommy Ternemar (s) och Jörgen Hellman (s) anför:

Europa befinner sig mitt i en djup ekonomisk kris. Arbetslösheten ökar, och många medlemsländer drabbats nu mycket hårt av finanskrisens konsekvenser. Flera rapporterar om stora ekonomiska underskott och fallande BNP-utveckling. Gruppen ungdomar drabbas särskilt hårt när krisen tilltar. Sverige har i dag den näst högsta arbetslösheten bland unga i hela Europa, och den siffran bara växer. Läget är mycket allvarligt.

Hösten 2008 ter sig, i historiskt perspektiv, som en av de mest turbulenta perioderna någonsin. Beslut om insatser fattades i hopp om att mildra den ekonomiska krisens effekter. Trots detta ser vi fortfarande ingen ljusning, och botten verkar ännu inte nådd.

Höstens ekonomiska utveckling har tydliggjort vikten av det gemensamma europeiska samarbetet. I osäkra tider ställs än högre krav på väl fungerande system för de finansiella institutionerna och de finansiella marknaderna. Stabilitets- och tillväxtpakten är oerhört viktig för att unionen ska arbeta för stabila och sunda offentliga finanser.

Som en konsekvens av situationen på den internationella finansmarknaden tog EU:s finansministrar under hösten ett initiativ för att gemensamt stärka Europas finansiella system. Ett resultat av detta initiativ blev den bankgaranti som under hösten infördes även här i Sverige. På mycket kort tid beslutade riksdagen om införande av en bankgaranti för att få den finansiella sektorn att fungera igen.

Men trots storslagen retorik från den svenska regeringen har fortfarande ytterst få av de svenska bankerna gått med i garantiprogrammet. I årsboken nämns bankgarantin över huvud taget inte alls. Detta ser vi som mycket anmärkningsvärt. En sådan redovisning borde självklart ha funnits med i skrivelsen. Vi anser att riksdagen, genom ett tillkännagivande, bör uppmana regeringen att under innevarande riksmöte återkomma till riksdagen med en redovisning av denna verksamhet inom EU och av hur regeringen har agerat.

Dessutom ställer vi oss frågande till regeringens hantering av garantin och saknar att regeringen inte arbetat mer aktivt i EU för att sänka avgifterna i bankgarantin. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att agera mer aktivt inom EU för att få ett fungerande bankgarantiprogram.

Således bör utrikesutskottet tillstyrka motion U14 (s) i berörda delar.

2. Hanteringen av den finansiella turbulensen (v)

Ulla Andersson (v) anför:

Den finansiella turbulensen visar att det krävs reglering av finansmarknaderna. Än en gång faller världens finanscentrum samman. Människor förlorar sina arbeten, sin inkomst och sina pensionsbesparingar i land efter land, på grund av beslut fattade i styrelser de aldrig fått vara med och tillsätta.

Finansmarknaderna är internationella, och regleringen av de svenska marknaderna sker i stor utsträckning på EU-nivå. Det krävs således kraftfulla åtgärder på EU-nivå för att komma till rätta med frågorna. Det finns gott om frågor som söker svar: Vilka uppgifter är det finanssektorn ska fylla? Hur hantera den girighet som i dag är inbyggd i systemet? På vilka punkter ser vi problem? Vad bottnar de problemen i, och hur kan de lösas? Kan vi hitta sätt att ge bankerna bättre incitament? Går det att hitta regleringar som de inte kan ta sig runt? Sverige bör ta initiativ till diskussioner och åtgärder kring detta på EU-nivå.

Det är inte hållbart att staten passivt ska täcka finansbolagens förluster en gång till, utan att samtidigt ta en diskussion om hur vi kan undvika att hamna här igen. Ska staten, och i förlängningen skattebetalarna, verkligen behöva räkna med att gång på gång behöva gå in med miljarder för att rädda bank- och finanssektorn?

Vänsterpartiet föreslår att det tillsätts en kommission som kan ta fram förslag om hur vi kan forma en ny finanssektor, där de inneboende riskerna åtminstone är färre än i dag. I en sådan kommission bör det finnas deltagare från såväl de politiska partierna som den akademiska forskningen och arbetsmarknadens parter. Eftersom finansfrågorna är reglerade inte minst på EU-nivå krävs förslag som tar sikte på EU:s regelverk.

Så länge finanssektorn domineras av ägare som bara ser till sin egen, kortsiktiga vinst kommer det att vara svårt att få den stabil. När girigheten är institutionaliserad så är problemen genomgripande. Då räcker det inte med att hävda att det behövs en etisk diskussion, som regeringens företrädare gör. Frågan om statligt ägande behöver komma upp på bordet: staten har helt andra möjligheter än privata investerare att se långsiktigt och ta helhetsansvar. Den tryggheten behövs inför framtiden – det borde historien och dagens kris ha lärt oss.

Frågorna kräver aktiva åtgärder inom EU och globalt. De internationella reglerna måste medge att enskilda länder kan införa minimiregler mot viss handel med värdepapper. Europas och världens invånare ska inte behöva drabbas av effekter som kommer av spekulation- och kasinoekonomin.

När det gäller den aktuella motionen delar jag uppfattningen att det är mycket anmärkningsvärt att bankgarantin inte alls nämns i årsboken. Som framgått ovan borde regeringen agera aktivt inom EU för att få till stånd bättre spelregler för de finansiella marknaderna. Regeringen bör agera mer aktivt inom EU för att få till stånd ett fungerande bankgarantiprogram, som skyddar samhällets intressen utan att gynna enskilda institut.